

УДК 656

Середа Н.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, економіки та права
Кіровоградської льотної академії
Національного авіаційного університету

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ

INTERNATIONAL TOURISM FEATURES AND TRENDS IN THE AVIATION INDUSTRY

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена обґрунтуванню важливості розвитку туризму разом з авіацією. Сполучення цих двох сфер визначає ступінь розвитку економіки регіону та країни загалом, формує конкурентоспроможний вектор дії серед туристичних фірм і авіакомпаній. Проаналізовано ринок міжнародного туризму за характером відвідуваності туристів, а також виявлено основні напрями його розвитку, підсумовано показники авіаційної галузі, зокрема чартерні перевезення.

Ключові слова: туризм, туристична галузь, міжнародний туризм, авіація, авіакомпанії, чартерні перевезення.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена обоснованию важности развития туризма в объединении с авиацией. Соединение этих двух сфер определяет степень развития экономики региона и страны в целом, формирует конкурентоспособный вектор действия среди туристических фирм и авиакомпаний. Проанализирован рынок международного туризма по характеру посещаемостью туристов, а также выявлены основные направления его развития, подытожены показатели авиационной сферы, в частности чартерные перевозки.

Ключевые слова: туризм, туристическая сфера, международный туризм, авиация, авиакомпании, чартерные перевозки.

ANNOTATION

The article is devoted to substantiation of the importance of tourism in conjunction with the aircraft. The combination of these two areas determines the degree of economic development of the region and the country as a whole, creates a vector competitive action among travel agencies and airlines. The analysis of international tourism market for tourists and nature attendance identified the main directions of its development; summarizes the performance of the aviation industry, including charter flights.

Key words: tourism, tourism industry, international tourism, aviation, airline, charter flights.

Постановка проблеми. Організація перевезень туристів є одним з головних факторів у розвитку діяльності авіакомпанії. Обсяги перевезень туристів відіграють важливу роль у розробці стратегії авіакомпанії з формування парку повітряних суден. Розглядати туризм та транспорт потрібно як єдину систему взаємодіючих елементів, що складають цілісне утворення, засноване на тісній комерційній діяльності.

Формування конкурентоспроможної економіки в Україні посилило інтерес до форм і методів туристичного обслуговування населення. Розвиток цієї галузі прискореними темпами та зростання ролі конкуренції туристичної діяльності та економічного інтересу привели до розуміння необхідності розширення та вдосконалення туристичного бізнесу.

Розвиток туризму й транспорту – взаємопов'язаний і взаємообумовлений процес. Однак під час дослідження зв'язків у системі «туризм – транспорт» переважне місце надається ролі й значенню транспорту як основному градієнту розвитку туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи багатоплановість проблем розвитку особливостей в туризмі та туристичному бізнесі, його взаємозв'язок з транспортом вивчали багато зарубіжних та вітчизняних вчених. Так, міжнародний туризм, особливості та передумови виникнення його висвітлені у працях таких відомих вчених, як І. Балабанова, В. Герасименко, А. Дурович, Л. Дядечко, І. Мельнікова, М. Морозова, І. Писаревський.

Вагомий внесок у дослідження особливостей формування авіаційного середовища для розвитку туризму зробили відомі вчені-економісти і фахівці сфери інфраструктури транспорту і обслуговування, такі як В. Афанасьєв, В. Ашфорд, В. Єлагін, Г. Жаворонкова, В. Загорюлько, В. Коба, Л. Яценко.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне науковій та практичній значущості праць названих учених, слід зазначити, що, незважаючи на певну методологічну розробленість, проблеми становлення та розвитку сфери туризму і транспорту залишаються малодослідженими і потребують подальшої розробки. Одним із таких аспектів і є формування та розвиток туризму, його напрямів, сфер задоволення туристів разом із лояльною програмою авіаперевізників.

Мета статті полягає в обґрунтуванні важливості розвитку туризму разом з авіацією; аналізі ринку міжнародного туризму за характером відвідуваності туристів; виявленні основних напрямів його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплексний аналіз трансформаційних процесів, що відбулися в розвитку світового господарства в кінці ХХ та на початку ХХІ століть, дає змогу виявити такі новітні тенденції і закономірності у сфері туристичного бізнесу.

Відбувалися глобалізація світової економіки, фундаментальні зрушення у її структурі, науково-технічний прогрес у сфері нематеріаль-

ного виробництва, інтеграція товарних, матеріальних, фінансових ринків праці, формування інформаційно-комунікативного простору, що суттєво вплинуло на посилення ролі у світовій економічній системі сектору послуг.

Туризм є складним і багатогранним явищем з великою диференціацією векторів розвитку, проте прискіпливий аналіз статистичних та аналітичних даних дає змогу виділити низку тенденцій, що впливають з практики функціонування цього сектору економіки: динаміка розвитку міжнародного туризму по регіонах світу виявляє суттєві відмінності, демонструючи найбільші темпи зростання в розвинених країнах, потреби та інтерес туристів опанувати нові місця.

Серед країн, що лідирують за кількістю виїзних туристів, також відбуваються зміни, перш за все за рахунок зростання ролі Китаю, Індії, Бразилії; країни задля завоювання чи збереження позицій на ринку туристичних послуг мають постійно вивчати ситуацію, оновлювати та урізноманітнювати сервіс, впроваджувати інновації, враховувати зміни у попиті та потребах споживачів.

Упродовж останніх сорока років галузь міжнародного туризму зазнала суттєвих трансформацій і перетворилася на елітарний сегмент глобального туристичного ринку.

Значно змінилась туристична карта світу за рахунок зростання чисельності країн, які інтегрувалися у світовий економічний, гуманітарний та екологічний простір. Вона відбиває процес формування низки регіональних туристичних ринків, які відрізняються між собою за такими критеріями:

- інтенсивність туристичних потоків;
- види туристичних послуг;
- контингент туристів;
- розвиток туристичної інфраструктури;
- рівень регулювання туристичних процесів;
- платоспроможне населення.

Розвиток світового ринку туристичних послуг відбувається відповідно до загальносвітових тенденцій розвитку світового господарства, а саме транснаціоналізації та інтернаціоналізації. Аналіз особливостей сучасного етапу

розвитку світового ринку туристичних послуг дає змогу визначити, що інтернаціоналізація в туристичній галузі виявляється в трьох основних формах, а саме в зростанні кількості туристичних напрямків, збільшенні дальності туристичних поїздок та прихильності до різноманітних екстремальних маршрутів.

Сьогодні сформувалися такі туристичні ринки: традиційні країни-монополісти (США, Франція, Іспанія, Великобританія, Італія), нові регіони (Китай, Туреччина, Польща, Угорщина, Чехія, Хорватія, острівні країни), найбільш перспективні країни (Мексика, Малайзія, Таїланд, Тайвань, Гонконг) та країни-претенденти (Росія, Україна, Казахстан, Болгарія, Румунія, Саудівська Аравія, ОАЕ).

Аналіз розвитку міжнародного ринку туристичних послуг свідчить про те, що з другої половини ХХ століття сфера послуг демонструє сталу тенденцію до зростання.

Авіаційні перевезення в туризмі відіграють досить значну роль. Особливо їх роль зростає під час організації міжнародних перевезень. Під час організації туристичних подорожей на більшій відстані, наприклад, у США, Великобританію, держави Південно-Східної Азії або в інші віддалені світові макрорегіони, використанню авіаційних перевезень практично немає альтернатив.

У туристичній діяльності використовуються різні види транспорту для перевезення туристів під час подорожей, але основна частка від 20% до 60% у загальній структурі транспортних послуг належить авіаційному транспорту. Найбільша кількість туристів, що особливо подорожують на далекі відстані, користуються послугами авіації. За умови відпочинку в іншій країні або віддаленій точці країни, у якій проживає потенційний туризм, авіапереліт є найбільш прийнятним способом досягнення місця відпочинку [2, с. 55].

Туристична діяльність здебільшого залежить від транспорту, його безпеки, швидкості й зручностей, які надаються туристу під час його пересування, тому неможливо розглядати ці галузі окремо.

Організація перевезень будується на аналізі

Таблиця 1

Країни, які є лідерами за відвідуваннями туристів

Країни	2000 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
	туристичні прибуття, млн. ос.	туристичні прибуття, млн. ос.	туристичні прибуття, млн. ос.	туристичні прибуття, млн. ос.
Франція	77,2	83,7	84,5	65
Іспанія	47,9	64,9	68,2	64,2
США	51,2	75,0	77,5	121,5
Китай	31,2	55,6	56,9	61,1
Італія	41,2	48,6	50,7	61
Великобританія	23,2	32,6	34,4	66
Німеччина	19	33,0	35,0	83
Туреччина	0,9	39,8	39,5	19,2

Джерело: UNWTO Tourism Highlights 2016 Edition [6]

досягнутого рівня перевезень туристів, темпів приросту чи зниження планованих обсягів. На підставі аналізу авіакомпанія проводить комплекс комерційних заходів, що включають:

1) складання розкладу руху повітряних судів (під час планування перевезень туристів на регулярних рейсах залежно від періоду перевезень; розрізняють 2 періоди: зимовий (з листопада по березень) і літній (з квітня по жовтень));

2) розробку спеціальних тарифів і правил їхнього застосування для перевезення туристів залежно від кількості (індивідуалів чи групи), термінів їхнього перебування, сезонності, туристичних пакетів;

3) виділення блоків місць для бронювання туристичних перевезень на регулярних рейсах;

4) планування і виконання чартерних рейсів;

5) узгодження перевезень туристів з іншими авіакомпаніями складними маршрутами (включаючи перевезення двома і більш авіаперевізниками);

6) спільну участь з туристичною фірмою в рекламних кампаніях;

7) удосконалювання якості обслуговування туристів на борті ПС;

8) розвиток нових туристичних авіамаршрутів;

9) спільне співробітництво в галузі сучасних комп'ютерних технологій.

Розклад руху літаків є основним у плануванні усієї виробничої діяльності авіакомпанії, що складається на основі прогнозованого ринку авіаперевезень. Складаючи розклад руху, авіакомпанія враховує пропозиції туристичних фірм щодо перевезення туристів [3].

Великі туристичні фірми, виходячи з планованого обсягу перевезень, здійснюють купівлю блоку місць для постійного перевезення своїх туристів на регулярних рейсах, за який туристична фірма робить гарантовані платежі поза залежністю від фактичного заповнення цих місць. Туристична фірма може сама регулювати зазначені туристичні перевезення, тобто застосовувати різний спектр тарифів з урахуванням терміну перебування туриста (поїздка без фіксованої дати, на 7 днів чи на один місяць і більше). Як правило, авіакомпанія залежно від кількості виділених місць у блоці, встановлює групові туристичні тарифи [5].

Туристична фірма може регулювати виценаведені види тарифів, зважаючи на кон'юнктуру та економічні ситуації на туристичному ринку, а також вподобання клієнтів.

Упродовж 2016 р. пасажирські перевезення здійснювали 19 вітчизняних авіакомпаній.

Згідно зі статистичними даними за звітний рік кількість перевезених пасажирів на 2,1 відсотка перевищила показник «пікового» 2013 р., що свідчить про відновлення українського ринку пасажирських авіаперевезень після спаду 2014–2015 рр.

За підсумками 2016 р. 95 відсотків загальних обсягів пасажирських перевезень вико-

нано 6 провідними авіакомпаніями, такими як «Міжнародні авіалінії України», «Азур Ейр Україна», «Роза вітрів», «ЯнЕйр», «Браво» та «Атласджет Україна».

Регулярні польоти між Україною та країнами світу упродовж 2016 р. здійснювали 10 вітчизняних авіакомпаній до 42 країн світу та 28 іноземних авіакомпаній до 27 країн світу, зокрема 2 нові («Sprint Air» з Польщі та «Air Serbia» з Сербії). Українськими авіакомпаніями перевезено 4 944,4 тис. пасажирів, іноземними – 3 847, 5 тис. пасажирів [4].

Авіакомпанії приділяють величезну увагу виконанню чартерних перевезень туристів. Велике значення мають регулярні чартерні рейси, виконання яких приводить авіакомпанію до розвитку нових авіаційних ринків, тобто відкриття регулярного повідомлення, що є перспективним. Чартерні туристичні перевезення є стратегічним напрямом щодо формування парку повітряних суден, що зумовлює сильну конкуренцію між авіакомпаніями на право здійснювати чартерні перевезення, які приносять значні доходи.

Планування чартерних (замовлених) рейсів посідає важливе місце в організації авіаперевезень туристів. Нерегулярні перевезення у всьому світі виконуються як регулярними, так і спеціалізованими чартерними авіакомпаніями. Дуже часто для виконання нерегулярних польотів «звичайний» перевізник створює при собі окрему структуру, спеціалізується виключно на виконанні чартерів [1].

Сьогодні чартерні рейси вітчизняних авіакомпаній забезпечують близько 32% всіх перевезень на далекі відстані. Динаміка чартерних перевезень демонструє активні темпи зростання в 2016 р. порівняно з попередніми роками (рис. 1).

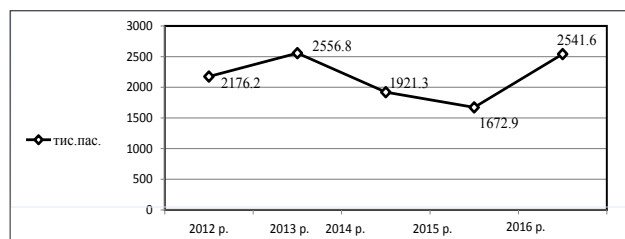

Рис. 1. Чартерні перевезення в Україні 2012–2016 рр.

Мало місце значне зростання на 52,5 відсотка кількості перевезених пасажирів вітчизняними авіакомпаніями на міжнародних рейсах на нерегулярній основі, за звітний рік 15 українськими авіакомпаніями перевезено 2 531 тис. пасажирів. Найбільші обсяги таких перевезень (91%) припадають на такі 5 авіакомпаній, як «Міжнародні авіалінії України», «Азур Ейр Україна», «Роза вітрів», «ЯнЕйр» та «Браво».

Комерційні рейси вітчизняних та іноземних авіакомпаній обслуговували 19 українських аеропортів та аеродромів.

За підсумками 2016 р. кількість відправлених та прибулих повітряних суден склала 133,2 тис.

Характерною рисою туристичного ринку є значний вплив на нього психологічних, соціокультурних та економічних чинників, результатом чого стають зміни у структурі попиту на туристичні послуги, що приводить до значних зрушень у регіональній структурі світового ринку туристичних послуг та розширення туристичної карти.

Формування світового ринку туристичних послуг дає змогу визначити, що міжнародний туризм розвивається в тісному взаємозв'язку з іншими сторонами міжнародного життя і реагує підйомом або спадом темпів зростання на загальноекономічну кон'юнктуру і політичну ситуацію. Цим пояснюються нерівномірність розвитку міжнародного туризму в різні періоди та його специфіка по регіонах. За таких умов особливого значення набувають питання розробки напрямів підвищення конкурентоспроможності національних туристичних ринків, що врахували б сучасні тенденції розвитку світового господарства, туризму та авіаційної галузі.

Отже, індустрія туризму стає все більш важливим вектором у розвитку світової економіки та вагомим джерелом валютних надходжень для багатьох країн.

Висновки. Розвиток туристичної галузі сприяє активізації індустрії гостинності, створенню нових робочих місць та економічному зростанню в державі. Розвитку туристичного бізнесу сприяє різноманітність можливостей відпочинку в даному регіоні, що приводить до збільшення й розвитку авіаційних пасажирських перевезень. Тому що розвиток туристич-

ної діяльності безпосередньо веде до збільшення потоку туристів, а авіаційні перевезення на даний момент є найбільш швидким і зручним способом пересування.

Конкурентна боротьба за клієнта як між окремими транспортними структурами, так і між авіаперевізниками усередині компанії дає потужний імпульс процесу вдосконалення сервісу для пасажирів. Підвищення рівня сервісу виявляється в сучасному технічному оснащенні рухливого складу, створенні комфортних умов перельоту, організації дозвілля пасажирів на борту транспортного засобу, наданні їм спецхарчування, розробці заохочувальних програм для постійних клієнтів авіакомпаній. Важливим напрямом у сфері туризму є поєднання міжнародного транспортного обслуговування та роботи туристичних фірм для задоволення потреб клієнтів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Войтушенко О. Новітні підходи до сучасних туристичних авіаційних перевезень / О. Войтушенко // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки. – 2011. – Вип. 11. – С. 275–283.
2. Воскресенский В. Международный туризм : [учебник] / В. Воскресенский. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 255 с.
3. Лукін С. Удосконалення взаємовідносин між туристичною фірмою та авіакомпаніями як спосіб розвитку зовнішньоекономічної стратегії / С. Лукін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua>.
4. Офіційний сайт Державіаслужби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.avia.gov.ua.
5. Осипова О. Транспортное обслуживание туристов / О. Осипова. – М. : Академия, 2006. – 384 с.
6. UNWTO Tourism Highlights 2016 Edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.e-unwto.org/content/j62835.